
Thomas Malthus a jeho následovníci aneb proč kniha vznikla

Celý život se zabývám podzemní vodou, o které se tvrdí, že v novém tisíciletí převzme od ropy úlohu strategické kapaliny. Na svých cestách jsem projel většinu kontinentů a setkal se jak s bídou, na které se výraznou měrou podepsal právě nedostatek vody, tak i s pravým opakem – byl jsem svědkem marnotratného mrhání touto životodárnou tekutinou v podmínkách blahobytu.

Život na Zemi nikdy nebyl idylický, vždy to byl boj, tvrdá a nesmlouvavá bitva mezi jednotlivými rostlinnými a živočišnými druhy o přežití, ze které se nám dochovaly jen ty nejschopnější. Nedělejme si iluze. Vy, já, všichni lidé na planetě jsme součástí přírodního systému a ten před nás klade stále nové výzvy. A není jich málo. Denně nás tisk, televize a další média seznamují s novými a novými problémy – varují před nedostatkem pitné vody, suchem, povodněmi, přelidněním, ubývajícími energetickými zdroji, globální klimatickou změnou...

Motivem pro psaní těchto stránek nebyl strach ze zmíněných problémů. Tou pravou příčinou byla spíše obava ze způsobu, jakým se naše společnost staví k jejich řešení.

Naprostá většina zásadních otázek, které před námi stojí, má řešení. Pravda, nejsou snadná, ale jsou realizovatelná. Na příkladě problematiky zásobování vodou jsem si ale uvědomil, že celá řada dnešních koncepcí je příslovečnou cestou do pekel.

Zpočátku jsem si myslel, že příčinou může být nedostatek informací o moderních technologiích, či nevzdělanost. Postupem času však začalo sílit přesvědčení, že hlavním důvodem je zvláštní ideologie, jejíž moc narůstá a sílí. Začal jsem pro ni užívat název pátá kolona moderní civilizace. Stejně jako za občanské války ve Španělsku jde o vnitřního nepřítele, který nás táhne do záhuby.

Její kořeny musíme hledat na přelomu osmnáctého a devatenáctého století. Pod vlivem narůstající nezaměstnanosti a bídy rozvíjejícího se kapitalismu sepsal anglický pastor a ekonom Thomas Robert Malthus (1766–1834) teorii, která se proslavila pod jeho vlastním jménem – malthusianství. Je postavena na předpokladu, že podmínky obživy rostou lineárně, zatímco populace se zvyšuje geometricky. Hnacím motorem společnosti byla podle Malthuse biologická potřeba jíst a pohlavní vášeň. Protože tento pud je silnější než schopnost lidí opatřovat si potravu, na Zemi systematicky vzniká nerovnováha mezi počtem jejích obyvatel a zdroji potravin (dnes bychom ještě dodali energetickými a surovinovými zdroji).

Thomas Malthus před nás předložil veskrze černou a bezvýhodnou budoucnost a svou teorii jako pečlivý a seriózní vědec doložil statistickými výpočty.

Na straně 98 českého vydání z roku 1991 autoři nejprve uvádějí: *„Metoda obětího beránka je stará jako lidstvo samo. Když se věci stanou doma příliš obtížné, odvrátí se pozornost k dobrodružství za hranicemi. Sjednotit rozdělený národ, k tomu stačí čelit vnějšímu nepříteli buď skutečnému, nebo účelově vymyšlenému.“*

Tuto myšlenku vzápětí na straně 104 rozvádějí až nečekaně otevřeně: *„Při pátrání po novém nepříteli, který by nás sjednotil, jsme přišli s myšlenkou, že znečištění životního prostředí, hrozba celosvětového oteplení, nedostatek vody, hladomor a podobné věci by pro tento účel měly být to pravé.“*

Pokud přijmete mé pozvání, vydáme se nyní do světa a na tomto putování nám bude průvodcem voda. Na příkladech problematiky zásobování lidstva pitnou vodou si ukážeme neoprávněnost idejí Římského klubu. Pokusím se vysvětlit, proč pro jejich příznivce používám termín „pátá kolona“.

Zavítáme do oblastí trpících skutečnými problémy s vodou, které jsou ale ve většině případů řešitelné. Již nyní máme technologie, metody a způsoby managementu vodních zdrojů, které umožní přežít i podstatně většímu množství lidí, než kolik jich nyní po planetě chodí. K jejich realizaci je však potřeba zcela opačných postupů, než jakých jsme svědky. Vyžadují vzdělanou, ekonomicky silnou a rozvíjející se společnost.

Máme mít hrůzu z toho, že nám dojde ropa a zemní plyn? Jistě, jako geolog sám dobře vím, že ten den se skutečně blíží, jednoho dne budou ložiska vyčerpána. Jsem však přesvědčen, že až k tomu dojde, nikdo si toho vůbec nevšimne. V té době totiž ropu nebudeme potřebovat. Snad nejvýstižněji to definoval šejk Ahmed Zaki Yamani, saúdskoarabský ministr ropného průmyslu a vlivná osoba organizace OPEC, když prohlásil: *„Doba kamenná neskončila kvůli nedostatku kamenu, doba železná nedostatkem železa, doba bronzová nedostatkem bronzu, ale jen tím, že člověk objevil něco nového, lepšího. Stejně tak skončí doba ropná...“*

Naše putování za vodou bude možná připomínat cestopis, ve kterém problémy vodního hospodářství budou začleněny do historického a politického rámce. Nebude to povídání objektivní, protože zde budu předkládat své názory na svět, které možná mohou vyvolat nesouhlas některých čtenářů. S tím vědomím jsem však následující stránky psal. Doufám ale, že až knížku dočtete, uvidíte svět v lepších barvách.

Za cenné připomínky bych rád poděkoval všem recenzentům této knihy, kteří jí věnovali velkou pozornost, jmenovitě RNDr. Vladimíru Plešingerovi (Aquatest a.s.), Prof. RNDr. Bohumíru Janskému (Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta) a PhDr. Ireně Krasnické (Ministerstvo zahraničí ČR).

LITERATURA K ÚVODU

Za každou kapitolou najde čtenář výběr z literatury. Není to tradiční forma referencí a citací, jak ji známe z odborné literatury, protože u některých kapitol by takový soupis činil i několik stran, ale jen odkaz na publikace, ve kterých zájemce může získat detailnější informace.